

VERDEN AF I GÅR

Perioden fra 1870 og frem til udbruddet af første verdenskrig i 1914 er blevet kaldt *La belle époque*, den skønne tid, hvor store dele af verden oplevede fred og fremgang. Betegnelsen *La belle époque* er først opfundet efter krigen som en skærende kontrast til verdenskrigens rædsler og den kaotiske tid efter krigens afslutning i 1918.

La belle époque er dog ikke dækkende for alle samfund og alle samfundsklasser. Nok var tiden præget af fremskridt, håb og en stærk national bevidsthed, men perioden var også præget af kolonialisme og undertrykkelse af ikkeeuropæiske kulturer, og den voksende industrialisering medførte store sociale og økonomiske forskelle i de industrialiserede lande. Mest tydeligt kom *La belle époque* til udtryk i kunstnerkredse, hvor perioden satte tydelige spor i både malerkunsten og i litteraturen.

▼ Dansestedet Moulin Rouge i Paris, 1890. Maleri af Henri de Toulouse-Lautrec.

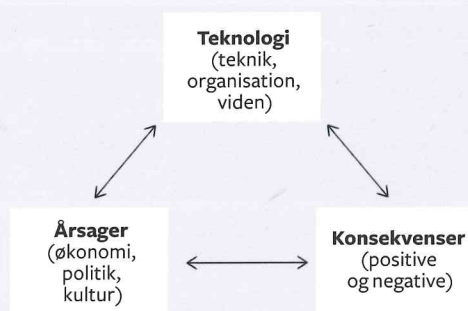
Teknologi og samfundsforandring

Hvad får et samfund til at forandre sig? En vigtig forklaring er den teknologiske udvikling.

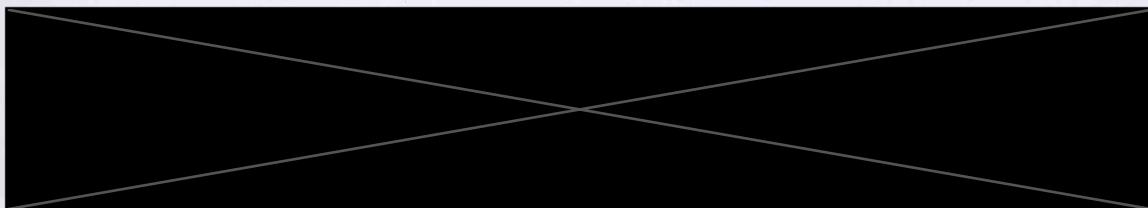
Den teknologiske udvikling bestemmer blandt andet, hvilke redskaber vi har til rådighed, når vi arbejder, altså producerer værdi i et samfund. Er det en plov trukket af dyr eller en motoriseret traktor? Fremstiller vi primært varer med håndkraft hjemme i værkstedet, eller foregår det på fabrikker med samlebånd og avancerede robotter?

Måden, vi arbejder på i et samfund, har store konsekvenser for samfundets sociale indretning.

Hvis samfundets produktion primært foregår med håndkraft og husdyr i landbruget, vil de fleste i samfundet være bønder. Med udbredelsen af fabrikker og samlebåndsproduktion vil mange blive industriarbejdere. Og med automatiseret produktion, eller hvis industriproduktionen flytter til udlandet, vil mange skifte erhverv til service- og vidensarbejde. Hver gang teknologien er med til at forandre samfundet, vil mange skulle omstille sig, og nogle bliver måske til overs, fordi deres arbejdsfunktion bliver overflødig. Man kan illustrere samspillet mellem teknologi og samfund i den såkaldte trekasse-model:

Modellen illustrerer, at den teknologiske udvikling påvirker samfundet og kan have både positive og negative konsekvenser. Men den teknologiske udvikling bliver også selv påvirket af samfundet. Nye økonomiske ideer eller behov (fx konkurrence mellem virksomheder), politiske beslutninger (fx om at gå i krig) eller kulturelle strømninger (fx kunst og underholdning) skubber på udviklingen af bestemte teknologier, som igen virker tilbage på samfundet.

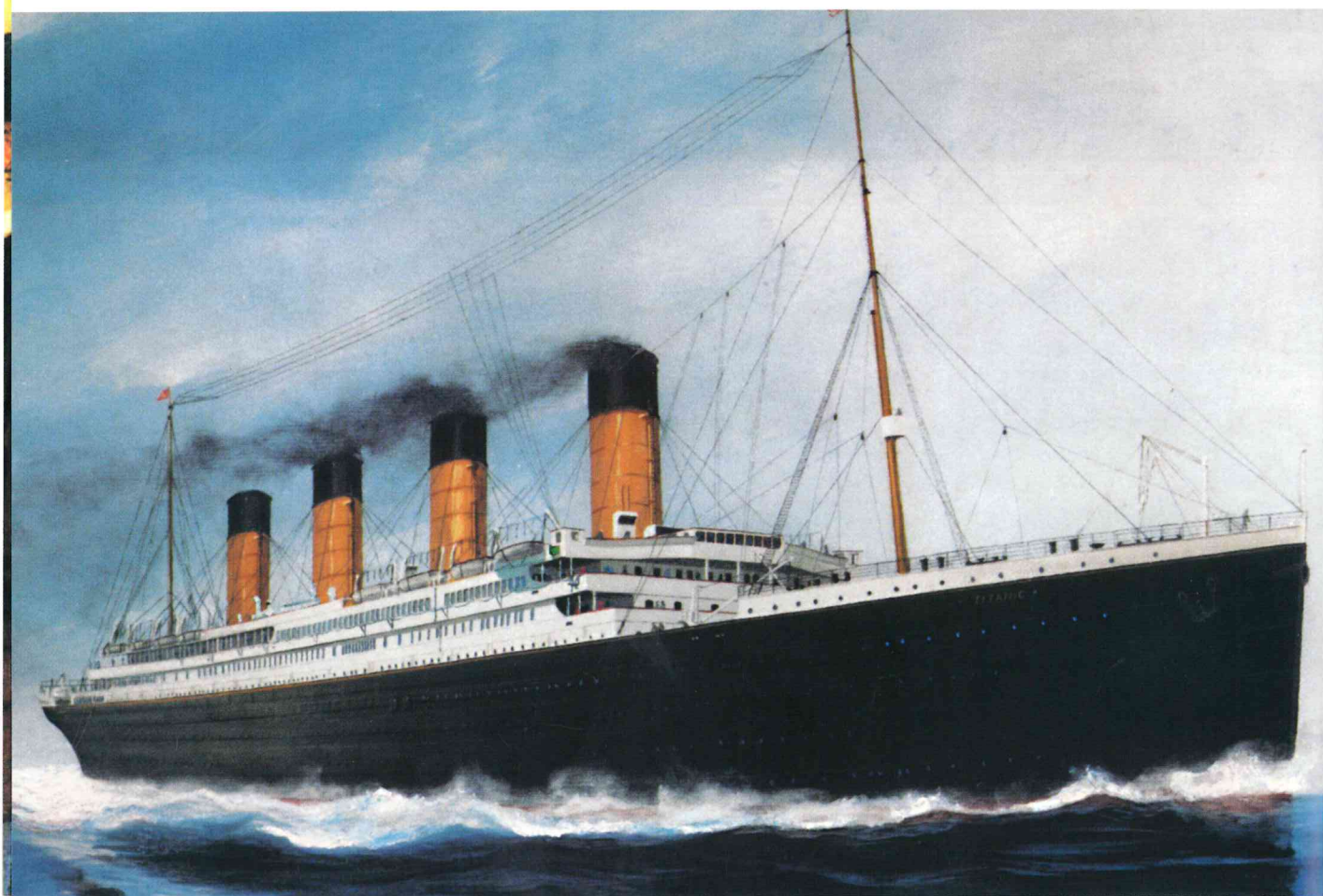
Verden ændrer sig

I løbet af 1800-tallet ændrede den industrielle revolution verden, selv om det dog ikke var alle dele af verden, der gennemgik en så kraftig forandring af samfundsstrukturen som den, der fandt sted i det vestlige Europa og USA. Japan var den første stat uden for Europa og Nordamerika, der red med på industrialiseringsbølgen, men ellers skete der først en industriel udvikling uden for Europa i 1900-tallet. Det, vi i dag kalder den tredje verden, blev også en del af den globalisering, der fulgte i kølvandet på den industrielle revolution, men som råvareleverandør til de industrialiserede lande.

I de lande, der fulgte efter den industrielle revolution i England, blev samfundsstrukturen grundlæggende ændret som følge af de nye fremskridt. Det feudale landbrugssystem, der havde præget Europa siden middelalderen, blev nu afløst af et kapitalistisk klassesamfund, hvor der opstod nye modsætninger mellem de forskellige samfundsgrupper.

Fra midten af 1800-tallet bandt dampskibe, jernbaner og telegrafen verden sammen på et niveau, man ikke tidligere havde set, og som blev den foreløbige kulmination på den globaliseringsproces, der var begyndt som følge af de store

▼ Dampskibet Titanic blev bygget færdig i 1911 og var et symbol på tidens fremskridt og teknologiske vidundere. Det forliste natten mellem 14. og 15. april 1912, hvor flere end 1500 passagerer omkom.

Kul- og råjernproduktion (millioner tons)

Kulproduktion					
Land	1880	1890	1900	1910	1913
England	149	185	229	269	292
Tyskland	47	70	109	153	192
Frankrig	19	26	33	39	41
Rusland	-	16	16	26	36
USA	51	111	212	417	442

Råjernproduktion					
Land	1880	1890	1900	1910	1913
England	8	8	9	10	10
Tyskland	2	4	8	13	17
Frankrig	2	2	3	4	5
Rusland	1	3	3	3	5
USA	4	9	14	28	35

Kilde: Smitt/Vollmond: Verdenshistorie 2.

Arbejdsopgaver:

- 1) Beskriv de vigtigste tendenser i tabellen, og forklar, hvilken udvikling der sker.
- 2) Diskutér, om tabellens tal kan bruges til at belyse forskellige staters magt og indflydelse i verden forud for første verdenskrig.
- 3) Opstil ud fra tabellernes oplysninger en problemstilling, der belyser forholdene mellem staterne forud for første verdenskrig.

opdagelser omkring 1500. Udviklingen betød, at billigt amerikansk korn nu kunne transporteres over Atlanten til det hungrende europæiske marked. Det fik de europæiske landbrug til at omlægge deres produktioner fra vegetabilsk til animalsk produktion, og den overskydende befolkning søgte mod byerne eller søgte mod Amerika som en del af den voldsomme udvandringssøge, der fandt sted i sidste tredjedel af 1800-tallet (se *Vores verdenshistorie 2*).

Omkring 1870 var England fortsat verdens førende industrimagt, hvilket fremgår af tabellen ovenfor, men der var andre stormagter, der begyndte at presse sig på.

Omkring århundredskiftet var Tyskland på samme industrielle niveau som England, og USA var, som det fremgår af tabellen, nu verdens førende industrimagt.

Udviklingen var gået stærkt på grund af de teknologiske fremskridt og i flere lande gik staten aktivt ind for at styrke vidensniveauet omkring udvikling af industriproduktionen. Det førte til dannelsen af eksempelvis ingeniøruddannelsen, der var tæt forbundet med den industrielle udvikling. I Tyskland, der i 1871 blev samlet som stat, blev den statslige indsats en afgørende årsag til, at Tyskland blev Europas førende industrimagt forud for første verdenskrig.